

Elinkeinotoiminnan jatkuvuuden arvioinnin merkitys yksityishenkilön velkajärjestelyssä

Miten arvioinnilla ylläpidetään velkajärjestelyn ja yrityssaneerauksen välistä rajanvetoa?

Insolvenssioikeus OT00BE27

Oikeusnotaarin tutkielma

Janniina Pellonpää

14.6.2026

Oikeusnotaarin tutkielma

Oppiaine: Insolvenssioikeus

Tekijä: Janniina Pellonpää

Otsikko: Elinkeinotoiminnan jatkuvuuden arvioinnin merkitys yksityishenkilön velkajärjestelyssä – Miten arvioinnilla ylläpidetään velkajärjestelyn ja yrityssaneerauksen välistä rajanvetoa?

Ohjaaja: Tuomas Hupli

Sivumäärä: 24 sivua

Päivämäärä: 14.6.2026

Tutkielmassa syvennyttään elinkeinonharjoittajan aseman kehittymiseen yksityishenkilön velkajärjestelyssä, sekä tämän kehityksen kautta muodostuneen elinkeinotoiminnan jatkuvuusarvioinnin tuomiin kysymyksiin ja mahdollisiin ongelmiin. Vuonna 2015 voimaan tulleella velkajärjestelylain muutoksella mahdollistettiin elinkeinotoiminnan velkojen järjestely velkajärjestelyssä tietyin laissa säädetyin edellytyksin. Muutos toi tarpeen arvioida elinkeinonharjoittajan harjoittamaa elinkeinotoimintaa hänen hakiessaan velkajärjestelyä. Arviointitilanteet voidaan rajata joko 45.3 §:n tai 45 a §:n soveltamiseen.

Kysymys kumpaa lain säätelemää tilannetta yksittäistapauksessa sovelletaan, ratkaistaan arvioimalla elinkeinotoiminnan jatkuvuudelle, sekä toiminnan lopettamiselle säädetyjä vaatimuksia. Tutkielmassa tästä arvioinnista käytetään nimeä jatkuvuusarviointi. Tutkielmassa pohditaan etenkin toiminnan lopettamisen määritelmää, sillä laista tai esitöistä ei löydy käsitteelle tyhjentävää määritelmää. Lisäksi tutkielmassa tarkastellaan, mikä merkitys jatkuvuusarvioinnilla voi olla, kun tarkoituksena on ylläpitää yksityishenkilön velkajärjestelyn ja yrityssaneerauksen välistä rajanvetoa. Tutkielma on laajennettu insolvenssioikeuden erikoistumisjaksolla kirjoittamastani seminaarityöstä.

Tutkimus on lainopillinen ja siinä tarkastellaan voimassa olevaa oikeutta velkajärjestelylain, esitöiden sekä korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön kautta. Koska hallituksen esityksessä 83/2014 on esitetty velkajärjestelyn ja yrityssaneerauksen olevan vaihtoehtoisia menettelyitä yksityisen elinkeinonharjoittajan elinkeinotoiminnan tervehdyttämiselle, tutkielmassa avataan pääpiirteittäin myös yrityssaneerausta näiden menettelyjen erojen osoittamiseksi. Lisäksi tämä avaa mahdollisuuden arvioida velkajärjestelyä uutena tapana tervehdyttää elinkeinotoimintaa verrattuna perinteiseen yrityssaneeraukseen.

Tutkimuksessa havaitaan, että elinkeinotoiminnan jatkuvuusarvioinnin merkitys on muuttunut lainsäädännön kehityksen seurauksena. Aikaisemmin arviointi liittyi ensisijaisesti siihen, voiko velallinen päästä velkajärjestelyn piiriin, kun taas nykyisin arvioinnin painopiste on siinä, minkä säännösten nojalla velallisen velkoja käsitellään. Ratkaisu KKO 2022:69 siirtää arviointia toiminnan tosiasiallisen päättymisen ja velkavastuiden selvittämisen suuntaan, mutta tutkielmassa esitetään, että toiminnan jatkuvuusarviointi tulisi säilyttää edelleen olennaisena osana kokonaisharkintaa.

Johtopäätöksenä esitetään, että elinkeinotoiminnan jatkuvuuden arviointi toimii oikeudellisena suodattimena, jonka avulla ylläpidetään velkajärjestelyn ja yrityssaneerauksen välistä järjestelmärajaa sekä turvataan velkojen asemaa. Lisäksi säilyttämällä kokonaisvaltainen jatkuvuusarviointi voidaan mahdollisesti ennaltaehkäistä elinkeinonharjoittajan houkutusta lopettaa muodollisesti elinkeinotoiminta ja sitä kautta järjestellä elinkeinotoiminnan velat velkajärjestelyssä kiertäen yrityssaneerauksessa vallitseva vahva velkojen autonomia.

Avainsanat: yksityishenkilön velkajärjestely, elinkeinotoiminta, jatkuvuusarviointi

Sisällys

Elinkeinotoiminnan jatkuvuuden arvioinnin merkitys yksityishenkilön

velkajärjestelyssä	I
Lähteet	IV
Lyhenteet	VI
1 Johdanto	1
2 Yksityishenkilön velkajärjestely ja elinkeinoharjoittaja	4
2.1 Velkajärjestelylain tarkoitus ja keskeiset periaatteet	4
2.2 Elinkeinoharjoittajan aseman kehittyminen velkajärjestelyssä	5
3 Velkajärjestelylain yleiset edellytykset ja esteet	7
3.1.1 Velkajärjestelyn yleisistä edellytyksistä	7
3.1.2 Velkajärjestelylain esteperusteista	8
4 Elinkeinoharjoittaja velkajärjestelyssä	10
4.1 Velkajärjestelylain 7 luvun lisäedellytykset	10
4.2 Elinkeinotoiminnan päättymisen ja velkavastuiden selvittäminen	11
5 Velkajärjestelylain 7 luvun soveltaminen oikeuskäytännössä	14
5.1 Oikeuskäytäntö ennen velkajärjestelylain muutoksia	14
5.1.1 KKO 1995:168	14
5.1.2 KKO 2000:80	15
5.2 Oikeuskäytäntö velkajärjestelylain muutosten jälkeen	16
6 Elinkeinoharjoittaja yrityssaneerauksessa	18
6.1 Yrityssaneerauksesta pääpiirteittäin	19
7 Keskeisiä eroja menettelyiden välillä	21
8 Johtopäätökset	23

Lähteet

Kirjallisuus

- Hirvonen, Ari, Mitkä Metodit? – Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki 2011.
- Koulu, Risto, Uudistettu yrityssaneeraus – Saneerausmenettely vuoden 2007 uudistuksen jälkeen. Alma Talent Oy 2007.
- Koulu, Risto – Lindfors, Heidi, Maksukyvyttömyys – Yritys velkojana ja velallisena. Lakimiesliiton Kustannus. Helsingin Kamari Oy 2010.
- Koulu, Risto – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna, Insolvenssioikeus. 4., uudistettu painos. Alma Media Finland Oy. Päivitetty 2015–2026.
(<https://verkkokirjahylly.almainights.fi/teos/FAGBGXCTDG#kohta:INSOLVENSSIOIKEUS/piste:tkWJ>, Luettu 13.6.2026).
- Koskelo, Pauliina – Lehtimäki, Liisa, Yksityishenkilön velkajärjestely. 2., uudistettu painos. Lakimiesliiton kustannus, Kauppakamari Oy 1997.
- Niemi-Kiesiläinen, Johanna, Luonnollisen henkilön velkavastuu insolvenssioikeudessa. Yliopistollinen väitöskirja. Suomalainen lakimiesyhdistys 1995.
- Uitto, Tero, Velkajärjestely. Kiinteistöalan Kustannus Oy 2010.

Virallislähteet

- HE 183/992 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä.
- HE 83/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 238/2021 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi.

Oikeustapaukset

KKO 1995:168

KKO 2000:80

KKO 2022:69

Lyhenteet

VJL	Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä (57/1993)
YrSanL	Laki yrityksen saneerauksesta (47/1993)
HE	Hallituksen esitys
KKO	Korkein oikeus
LaVM	Lakivaliokunnan mietintö
KY	Kommandiittiyhtiö
EU	Euroopan unioni
Maksukyvyttömyysdirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi ennaltaehkäiseviä uudelleenjärjestelyjä koskevista puitteista, veloista vapautumisesta ja elinkeinotoiminnan harjoittamiskiellosta sekä toimenpiteistä uudelleenjärjestelyä, maksukyvyttömyyttä ja veloista vapautumista koskevien menettelyjen tehostamiseksi ja direktiivin (EU) 2017/1132 muuttamisesta. (EU 2019/1023)

1 Johdanto

Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä (velkajärjestelylaki) säädettiin vuonna 1993 laman ollessa syvimmillään. Lain säätämiseksi oli kovat poliittiset paineet, mutta samaan aikaan pidettiin tarpeellisena korostaa, ettei velkajärjestelylailla saisi olla heikentävää vaikutusta yleiseen maksumoraaliin. Tätä turvattiin lakiin säädetyillä yleisillä edellytyksillä ja esteperusteilla.¹ Nimenomaan esteperusteilla pyritään sulkemaan velkajärjestelyn piiristä sellaiset velalliset, joilla on maksumoraalin kannalta arveluttavia piirteitä.² Velkajärjestely on rehabilitaatiota, eli velallisen varallisuuspiiriin ei kajota, vaan velkavastuuta pienennetään hänen maksupotentiaaliaan vastaavaksi.³

Alun perin lakia sovellettiin elinkeinonharjoittajiin erittäin rajoitetusti, mutta sittemmin heidän pääsyään velkajärjestelyyn on monin tavoin kevennetty ja helpotettu. Yksityisen elinkeinonharjoittajan asema poikkeaa yhtiömuotoisesta yritystoiminnasta siten, että elinkeinotoiminnan velat jäävät usein yrittäjän henkilökohtaiseksi vastuuksi. Siten helpottamisen taustalla on ollut erityisesti pyrkimys ehkäistä epäonnistuneen yritystoiminnan aiheuttamaa taloudellista syrjäytymistä. Toisekseen vaihtoehtoinen yrityssaneeraus voi olla pienelle elinkeinonharjoittajalle raskas, kallis tai epätarkoituksenmukainen menettely.⁴ Elinkeinonharjoittajan osalta velkajärjestelyn tavoitteena onkin, että rehellisesti yritystoimintaa harjoittanut, mutta maksukyvyttömäksi joutunut elinkeinonharjoittaja voi joko jatkaa kannattavaa elinkeinotoimintaansa tai päästä muutoin taloudellisesti uuteen alkuun.

Velkajärjestelyä hakevalta elinkeinonharjoittajalta edellytetään ensinnäkin velkajärjestelylain yleisten edellytysten täyttymistä.⁵ Lisäksi mikäli elinkeinotoiminta jatkuu velkajärjestelyn ajan, tulee myös VJL:ssä säädettyjen lisäedellytysten täytyä. Jos taas elinkeinotoiminta on lopetettu ja velallisen velkavastuut selvitetty VJL 45 §:n 3 momentin mukaisesti, aiemman elinkeinotoiminnan velat rinnastetaan velallisen yksityistalouden velkoihin. Tällöin vain yleisten edellytysten tulee täytyä.

¹ Koulu – Lindfors – Niemi, luku V, kappale 1., alaotsikossa ”Lainsäädäntö”.

² Uitto 2010, s. 46.

³ Koulu – Lindfors 2010, s. 29.

⁴ HE 83/2014 vp., s. 27, mukaan muutoksen tavoitteena on tarjota elinkeinonharjoittajille mahdollisuus hakeutua joko velkajärjestelyyn tai yrityssaneeraukseen riippuen siitä, kumpi menettely sopii paremmin velallisen tilanteeseen.

⁵ HE 83/2014 vp., s. 68 mukaan, koska VJL 45 a §:ssä on kysymys lisäedellytyksistä, myös velkajärjestelyn edellytyksiä ja yleisiä esteitä koskevat säännökset tulevat sovellettavaksi.

Edellä esitetty tarkoittaa, että lisäedellytysten soveltaminen ratkeaa arviointiin siitä, harjoittaako velallinen yksityisenä elinkeinonharjoittajana elinkeinotoimintaa velkajärjestelyn aikana. Arvioinnin merkitys korostuu erityisesti tilanteissa, joissa velallinen on ennen velkajärjestelyä harjoittanut elinkeinotoimintaa, myöhemmin lopettanut toiminnan ja sittemmin aloittanut samalla alalla uuden toiminnan.

Arvioinnin avulla määritetään, kumpaan soveltamisalaan aiemman lopetetun elinkeinotoiminnan velat rinnastetaan velkajärjestelyn aikana; velallisen yksityistalouden vai jatkettavan elinkeinotoiminnan velkoihin. Mikäli uutta toimintaa ei katsota aiemman toiminnan tosiasialliseksi jatkamiseksi, toiminnasta jääneet velat rinnastetaan edellä esitetyn mukaisesti velallisen yksityistalouden velkoihin. Jos taas uusi toiminta katsotaan aiemman toiminnan jatkamisena, käynnissä olevaan elinkeinotoimintaan liittyvinä velkoina otetaan huomioon myös aikaisemman toiminnan velat.⁶

Kuten voidaan todeta, esitetty arviointi on kriittinen ajatellen elinkeinonharjoittajan hakemaa velkajärjestelyä. Jatkuvuusarviointi⁷ voidaan lisäksi nähdä pyrkimyksenä ennaltaehkäistä tilanteet, joissa aiemman elinkeinotoiminnan velat pyritään siirtämään velallisen yksityistalouden velkojen piiriin lopettamalla muodollisesti vanha yritys, mutta jatkamalla tosiasiallisesti samaa toimintaa, esimerkiksi toisessa yhtiömuodossa. Miksi tällaista tilannetta voi olla tarpeellista estää kehittymästä tullaan avaamaan tutkielmassa jäljempänä.

Velkajärjestelylaissa on elinkeinonharjoittajan lisäedellytyksistä säädetty erikseen yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana elinkeinotoimintaa harjoittavien velallisten, sekä avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön henkilökohtaisesti vastuunalaisena yhtiömiehenä elinkeinotoimintaa harjoittavien velallisten osalta. Tutkielma tulee keskittymään pääasiassa yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana elinkeinotoimintaa harjoittaviin velallisiin, sekä heille säädettyihin lisäedellytyksiin.⁸ Tutkielmassa velkajärjestelystä puhuttaessa tarkoitetaan nimenomaisesti yksityishenkilön velkajärjestelyä.

Edellä esiin tuodun perusteella tutkielman oikeuskysymyksenä on, millä perusteilla elinkeinotoiminnan jatkuvuutta arvioidaan yksityishenkilön velkajärjestelyssä ja millä tavoin

⁶ Koskelo – Lehtimäki 1997, s. 307.

⁷ Jäljempänä tutkielmassa tullaan toiminnan lopettamisen ja jatkamisen välisestä arvioinnista käyttämään yksinkertaistettua käsitettä ”jatkuvuusarviointi”. Mikäli lopettamista ja jatkumista käsitellään omina käsitteinään, se tullaan mainitsemaan erikseen.

⁸ Jäljempänä tutkielmassa yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajina elinkeinotoimintaa harjoittaviin velallisiin tullaan viittaamaan yksinkertaisesti ”elinkeinonharjoittajina”.

jatkuvuusarvionti ylläpitää velkajärjestelyn ja yrityssaneerauksen välistä rajanvetoa. Alakysymyksinä tarkastellaan, mitä VJL 45 §:n 3 momentin edellytyksillä tarkoitetaan sekä millainen merkitys toiminnan jatkuvuudelle on annettu oikeuskäytännössä. Tutkielmassa tullaan lyhyesti sivuamaan myös yrityssaneerauksen pääpiirteitä velkajärjestelyyn tehtyjen elinkeinonharjoittajia koskevien muutoksien ja tutkielman oikeuskysymyksen myötä. Tutkielman metodina on lainoppi, eli oikeusdogmatiikka⁹, ja tutkimuskohteena on ajantasainen lainsäädäntö ja sen tavoitteet.

⁹ *Hirvosen* mukaan lainoppi tutkii sitä, mikä on voimassa olevaa oikeutta ja mikä merkitys laista ja muista oikeuslähteistä löytyvällä materiaalilla on.

2 Yksityishenkilön velkajärjestely ja elinkeinoharjoittaja

2.1 Velkajärjestelylain tarkoitus ja keskeiset periaatteet

Velkajärjestelylain pääasiallinen tavoite on maksukyvyttömän yksityishenkilön velkavastuiden uudelleen järjestely.¹⁰ Menettelyssä tuomioistuim vahvistaa maksukyvyttömälle velalliselle hänen maksukykyään vastaavan maksuohjelman, mikäli tuomioistuimelle esitetyn selvityksen mukaan velallisen taloudellista asemaa koskevat edellytykset täyttyvät, mahdollisuus sovintoratkaisuun¹¹ on selvitetty, eikä velkajärjestelylle ole estettä. Maksuohjelmassa huomioidaan kaikki velallisen velat, jotka ovat syntyneet ennen velkajärjestelyn alkamista.¹²

Velkoja järjestellessä voidaan VJL 25 §:n mukaan muun muassa muuttaa velan maksuaikataulua, alentaa maksamatta olevan velan määrää ja poistaa velan maksuvelvollisuus kokonaan laissa säädettyjen rajoitusten salliessa. Pykälän 3 momentin mukaan velkaan on sovellettava velkojan kannalta lievintä keinoa, joka riittää korjaamaan velallisen taloudellisen tilanteen. Velan määrää voidaan alentaa tai velan maksuvelvollisuus poistaa kokonaan vain, jos velkajärjestelyä ei muuten voida toteuttaa.

Velkajärjestelyssä sovitetaan yhteen velallisen maksukyky ja velallisen maksuvelvoitteet.¹³ Velkajärjestelylain mukaan velallisen on käytettävä velkojensa suorituksiksi kaikki ne tulot, joita hän ei tarvitse välttämättömiin elinkustannuksiinsa ja elatusvelvollisuudesta aiheutuviin menoihin. Jäljelle jäävä osuus on velallisen maksuvara. Lisäksi velallisen on luovuttava muusta kuin perusturvaan kuuluvasta omaisuudesta¹⁴, joka on luovutettu hänen hallintaansa osamaksu- tai vuokrausluottosopimuksen nojalla. Muu kuin perusturvaan kuuluva varallisuus tulee käyttää kokonaisuudessaan velkojen suorituksiksi. Maksuohjelmassa on lisäksi otettava huomioon ennakoitavissa olevat velallisen maksukykyyn vaikuttavat muutokset, jotka voivat näkyä myöhemmin velallisen maksuvarassa.

¹⁰ Niemi-Kiesiläinen 1995, s. 75.

¹¹ Sovintoratkaisun selvittämisellä tarkoitetaan sitä, että velallisen on tullut etukäteen selvittää, olisiko velkojien kanssa ollut mahdollista päästä sovintoon veloista.

¹² VJL 3 §:n 1k mukaan velkajärjestelyn alkamisella tarkoitetaan sitä ajankohtaa, jona tuomioistuim on tehnyt päätöksen velkajärjestelyn aloittamisesta.

¹³ Koskelo – Lehtimäki 1997, s. 159.

¹⁴ VJL mukaan perusturvaan kuuluvaan varallisuuteen luetaan velallisen omistusasunto, hänen ja hänen perheensä kohtuullinen asuinrakenne ja kohtuullisen tarpeen mukaiset henkilökohtaiset tavarat sekä työvälineet ja niihin rinnastettavat esineet, joita velallinen tarvitsee toimeentulonsa turvaamiseen. Huomautettakoon, että myös perusturvaan kuuluva varallisuus voidaan muuttaa rahaksi VJL:ssä säädettyissä tapauksissa.

Yleisesti velkajärjestelyn tarkoituksena on maksukyvyttömän velallisen taloudellisen tilanteen korjaaminen.¹⁵ Menettelyssä velallisen velkavastuu sovitetaan hänen todelliseen maksukykyynsä siten, että velkojat saavat suorituksia siinä määrin kuin velallisen maksukyky mahdollistaa. Velallinen taas saa maksuohjelman suorittamisen jälkeen mahdollisuuden vapautua ylivoimaiseksi muodostuneesta velkataakasta.

2.2 Elinkeinoharjoittajan aseman kehittyminen velkajärjestelyssä

Ennen vuotta 2015 velkajärjestely oli velallisen yksityistalouden korjaamiseen tarkoitettu menettely, mutta elinkeinotoiminnan harjoittaminen ei estänyt velkajärjestelyn myöntämistä, jos taloudelliset ongelmat koskivat nimenomaisesti velallisen yksityistaloutta.¹⁶ Elinkeinotoiminnan velkoja ei siten voinut ennen vuotta 2015 järjestellä velkajärjestelyssä ollenkaan, eli velkajärjestelyyn pääseminen edellytti elinkeinonharjoittajalta yleensä elinkeinotoiminnan lopettamista, mikäli toimintaa ei voitu nähdä kannattavana tulolähteenä.¹⁷ Pääasiallinen vaihtoehto elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyyn oli yrityssaneeraukseen hakeutuminen.

Vuoden 2014 hallituksen esityksessä velkajärjestelylain muutoksen tavoitteena oli mahdollistaa ylivelkaantuneiden rehellisesti toimineiden yksityisten elinkeinonharjoittajien pääsy velkajärjestelyyn, ja siten heidän taloudellisen kokonaistilanteensa korjaaminen.¹⁸ Muutokset tehtiin VJL 9 a §:ään ja 7 lukuun.¹⁹ HE 83/2014 ehdotettiin, että elinkeinotoimintaan liittyvät velat voitaisiin tietyin edellytyksin järjestellä velkajärjestelyssä. Tällöin elinkeinonharjoittajan tulisi täyttää sekä velkajärjestelyn yleiset edellytykset, että erikseen elinkeinotoimintaa harjoittaville velallisille säädetyt lisäedellytykset päästäkseen velkajärjestelyyn.

Velkajärjestelystä tuli vaihtoehtoinen menettely yrityssaneeraukselle tilanteissa, joissa elinkeinotoiminta on melko pienimuotoista, eikä liiketoimintaa koskevia järjestelyjä ole tarpeen tehdä. Tarkoituksena oli luoda yksityisille elinkeinonharjoittajille käyttökelpoisempi ja halvempi mahdollisuus päästä uuteen alkuun yritystoimintaa lopettamatta.²⁰ Lisäksi HE:n

¹⁵ HE 183/1992 vp., s. 1.

¹⁶ Koskelo – Lehtimäki 1997, s. 36.

¹⁷ Koskelo – Lehtimäki 1997, s. 303.

¹⁸ HE 83/2014 vp., s. 27.

¹⁹ VJL 45 § edellytyksiä tarkennettiin, sekä säädettiin uusi 45 a §, joka koski nimenomaan elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä velkajärjestelyssä. VJL 9 a §:n soveltuminen elinkeinonharjoittajiin poistettiin.

²⁰ HE 83/2014 vp., s. 45.

mukaan kilpailijoiden kannalta ei olisi erityistä merkitystä sillä, kummassa menettelyssä, yrityssaneerauksessa vai yksityishenkilön velkajärjestelyssä, velat järjestellään.

Ylivelkaantuneille elinkeinotoimintaa harjoittaville luonnollisille henkilöille haluttiin siis tarjota mahdollisuus saada sekä yksityistalouden että elinkeinotoiminnan velat järjesteltyä velkajärjestelylain mukaisessa menettelyssä.²¹ Yrityssaneeraus säilytettiin vaihtoehtona tilanteille, joissa pelkkä velkajärjestely ei riitä. HE 83/2014 mukaan velallinen voisi hakeutua joko velkajärjestelyyn tai yrityssaneeraukseen riippuen siitä, kumpi menettely sopii paremmin tilanteeseen. Muutokset tulivat voimaan alkuvuodesta 2015 lakimuutoksella 2014/1123.

Toinen muutos velkajärjestelylakiin tehtiin vuonna 2019 annetun EU:n maksukyvyttömyysdirektiivin täytäntöönpanemiseksi.²² Muutokset velkajärjestelylakiin tulivat vuonna 2022 HE 238/2021 mukaisesti. Maksukyvyttömyysdirektiivi muodosti ensimmäisen EU:n tasoisen maksukyvyttömyysoikeuden vähimmäisharmonisointisäännöksen, jonka tavoitteena on kansallisia lakeja harmonisoimalla muun muassa edistää elinkelpoisen liiketoiminnan jatkamista ja parantaa yrittäjien mahdollisuuksia uuteen alkuun elinkeinotoiminnan päätyttyä.²³ Direktiivi velvoitti jäsenvaltiot ottamaan käyttöön varhaisen vaiheen uudelleenjärjestelykehykset, kehittämään veloista vapautumista koskevaa sääntelyä ja tehostamaan maksukyvyttömyysmenettelyjä, jättäen samalla kansallista liikkumavaraa toteutustapojen suhteen.

Direktiivin vaatimukset pantiin Suomessa täytäntöön hallituksen esityksellä 238/2021 pääosin kehittämällä olemassa olevaa yrityssaneeraus- ja velkajärjestelyjärjestelmää.

Elinkeinotoimintaa harjoittavien velallisten osalta pääsyä velkajärjestelyyn helpotettiin muun muassa laajentamalla elinkeinotoiminnan pienimuotoisuuden edellytystä sekä ottamalla konkurssiharkinta velkajärjestelyn aloittamisharkinnan yhteyteen. Uudistuksessa tehtiin muutoksia myös kaikkia velallisia koskeviin säännöksiin.²⁴ Näitä oli esimerkiksi velallisen maksuvarassa huomioitaviin välttämättömiin elinkustannuksiin tehtävä kertaluonteinen tasokorotus, jota ei ollut aiemmin vielä kertaakaan tehty.²⁵

²¹ HE 83/2014 vp., s. 45.

²² Direktiivi on annettu 20.6.2019.

²³ Koulu – Niemi – Lindfors, luku V, kappale 1., alaotsikossa ”Lainsäädäntö”.

²⁴ Koulu – Niemi – Lindfors, luku V, kappale 1., alaotsikossa ”Lainsäädäntö”.

²⁵ HE 238/2021 vp., s. 98.

3 Velkajärjestelylain yleiset edellytykset ja esteet

3.1.1 Velkajärjestelyn yleisistä edellytyksistä

Velkajärjestelyn yleisistä edellytyksistä säädetään VJL 9 §:ssä. Sen mukaan velallisen tulee olla ensinnäkin maksukyvytön.²⁶ Lisäksi pykälässä mainituista kahdesta vaihtoehtoisesta edellytyksestä toisen on täyttyvä. Joko velallisen maksukyvyttömyyden pääasiallisena syynä on sosiaalinen suorituseste²⁷, tai velkajärjestelyyn on muuten kuin 1 kohdassa tarkoitetulla perusteella painavat perusteet ottaen huomioon velkojen ja niihin liittyvien velvoitteiden määrä suhteessa velallisen maksukykyyn. Pykälän 2 momentin mukaan velkajärjestely voidaan 1 momentissa säädetyn estämättä myöntää myös maksukyvyttömälle velalliselle, jolla on aiemmin harjoittamansa elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja.

Vaikka velallisen taloudellisen aseman edellytykset velkajärjestelyn myöntämiseksi täyttyisivät, arvioitavaksi tulevat lisäksi myös velkaantumisen syyt, sekä muut velallista koskevat seikat. Mikäli velkajärjestelylain 10 §:ssä säädettyistä esteperusteista jonkin voidaan selvityksen perusteella nähdä täyttyvän, ei velkajärjestelyä voida myöntää. Esteperusteista lisää jäljempänä alaluvussa 3.1.2.

Elinkeinotoimintaa velkajärjestelyn aikana harjoittavan velallisen asema poikkeaa siltä osin, että velallisen on edellä mainittujen yleisten edellytysten lisäksi täytettävä VJL 7 luvussa säädetyt lisäedellytykset. Tällöin maksukyvyttömyyttä tarkastellaan lähtökohtaisesti erikseen yksityistalouden velkojen ja elinkeinotoiminnan velkojen osalta. Lisäedellytyksiä käsitellään tarkemmin jäljempänä alaluvussa 4.1. Jos velallinen on maksukyvytön ainoastaan elinkeinotoiminnan velkojen osalta, mutta kykenevä maksamaan yksityistalouden velat, ei velkajärjestelyä voida myöntää. Velkajärjestelyä ei siten edelleenkään voida käyttää ainoastaan elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyyn, vaan tällaisessa tilanteessa elinkeinonharjoittajan on hakeuduttava yrityssaneeraukseen.

²⁶ Uitto 2010, s. 28 mukaan maksukyvyttömyyttä arvioidaan sen mukaisesti, onko velka erääntynyt vai ei. Jos velat eivät vielä ole erääntyneet, velallisella ei myöskään ole maksukyvyttömyyttä, eikä mahdollinen tulevaisuudessa syntyvä maksuvelvollisuus riitä tekemään velallista maksukyvyttömäksi.

²⁷ Uitto 2010, s. 32 mukaan sosiaalisella suoritusesteellä tarkoitetaan tilannetta, jossa velallisen maksukyvyn heikentyminen johtuu sellaisesta yllättävästä seikasta tai tapahtumasta, johon velallinen ei ole voinut itse vaikuttaa. Lopputuloksena on velallisen maksukyvyn heikentyminen.

3.1.2 Velkajärjestelylain esteperusteista

Velkajärjestelyn aloittamisperusteet ovat suhteellisen väljät, ja pelkästään niiden perusteella velkajärjestelyyn pääseminen on melko helppoa.²⁸ VJL 10 §:ssä on säädetty velkajärjestelyn yleisistä esteistä. Esteperusteissa on kyse sekä velkaantumiseen liittyvästä moitittavuudesta, että velallisen moitittavasta käyttäytymisestä velkaantumisen jälkeen.²⁹ Velkajärjestelyn yleisiä esteitä on 10 kappaletta, ja ne ovat rikollinen toiminta, rikosepäily, keinottelun luonteinen elinkeinotoiminta³⁰, taloudellisen aseman sopimaton heikentäminen, velallisen vilpillinen käyttäytyminen ulosottomenettelyssä, virheellisten tietojen antaminen velkojille, kevytmielinen velkaantuminen, velkajärjestelymenettelyyn liittyvien velvollisuuksien laiminlyönti ja aikaisempi velkajärjestely. Lisäksi pykälän kohdassa 11 esteperusteeksi muodostuu yksityishenkilöiden välisen merkittävän vahingonkorvauksen, kauppahinnanpalautuksen tai muun vastaavan velan järjesteleminen, jos se olisi kokonaisuutena arvioiden kohtuutonta.

Nimellisesti esteperusteiden täyttyminen ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita velkajärjestelyn myöntämisen estymistä, sillä VJL 10 a §:ssä säädetään velkajärjestelyn myöntämisestä yleisestä esteestä huolimatta. Pykälän mukaan velkajärjestely voidaan esteperusteesta huolimatta myöntää, jos siihen on olemassa painavia syitä. Huomiota kiinnitetään tällöin erityisesti velallisen toimiin velkojen maksamiseksi, velkaantumisesta kulunut aika ja muut velallisen olosuhteet, sekä velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojen kannalta. Velallisella on vastuu vedota painaviin syihin, joiden perusteella velkajärjestely tulisi myöntää esteestä huolimatta. Selvityksestä tulisi ilmetä ainakin millä tavoin olosuhteet ovat muuttuneet, eroavaisuudet tulotasossa, sekä miten paljon ja millä aikavälillä velkoja on maksettu.³¹ Harkinta ja velkajärjestelyn myöntäminen jäävät näissä tilanteissa tuomioistuimen kokonaisarvioinnin varaan.³²

Velkajärjestelyn aloittamisesta säädetään VJL 54.1 §:ssä. Aloittamispäätöksen merkitys velkajärjestelyn edellytysten ja esteitten osalta on se, että käräjäoikeus katsoo silloin käsillä

²⁸ Koulu – Lindfors 2010, s. 143.

²⁹ Uitto 2010, s. 46.

³⁰ Uitto 2010, s. 57 mukaan keinottelun luonteisella elinkeinotoiminnalla tarkoitetaan elinkeinotoimintaa, joka on laajamittaista ja joka rahoitetaan velkarahalla. Sille tyypillistä on mahdollisuus suuriin voittoihin, mutta myös suuri riski sijoitetun rahan menettämiseen.

³¹ Koskelo – Lehtimäki 1997, s. 97.

³² Uitto 2010, s. 86.

olevan selvityksen nojalla, että velkajärjestelylle on edellytykset, eikä estettä ole.³³

Velkajärjestelyn esteperusteet tutkitaan lähtökohtaisesti vain velkojan tekemästä perustellusta väitteestä, eli tuomioistuimelle annetun lausuman perusteella. Jollei esteperusteisiin vedota tai ne hylätään, velalliselle voidaan myöntää velkajärjestely.³⁴

Niemi ja Lindfors ovat tuoneet ilmi, että VJL 54.1 §:n sanamuodon perusteella voitaisiin päätellä edellytysten ja esteiden olevan indispositiivisia, eli tuomioistuimen tulisi ottaa ne huomioon viran puolesta riippumatta velkojan aktiivisuudesta lausua asiasta. He viittaavat hallituksen esitykseen 180/1996, jonka mukaan varsinkin esteperusteet ovat jossain määrin dispositiivisia, eli ne otettaisiin huomioon vain velkojan tekemästä väitteestä. Toisaalta he taas huomauttavat lakivaliokunnan todenneen nimenomaisesti, että ”tuomioistuin voi kuitenkin ottaa esteen huomioon myös omasta aloitteestaan, joten velkajärjestelyä ei tässä suhteessa voida pitää puhtaasti dispositiivisena asiana”.³⁵

Edellä esiin tuodun periaatteen voidaan perustellusti nähdä koskevan myös elinkeinonharjoittajan lisäedellytysten arviointia. Vaikka kyseessä ei olisi varsinainen esteperuste, lähtökohtaisesti on velkojan vastuulla lausua sellaisesta hakemuksesta, jossa elinkeinonharjoittajalle säädetyt lisäedellytykset eivät velkojan näkemyksen mukaan täyty. Mikäli tällaisesta seikasta ei velkojan osalta tule eriävää mielipidettä, tuomioistuin voinee olettaa, että saadun selvityksen perusteella myös elinkeinonharjoittajan lisäedellytykset täyttyvät velallisen osalta. Pahimmassa tapauksessa tällainen edellytyksiä vastaan puhuva seikka voikin jäädä tutkimatta, mikäli velkoja ei toimi aktiivisesti.

³³ Koskelo – Lehtimäki 1997, s. 129–130. Huomioitavaa on, että edellytykset ja esteet voidaan tutkia uudestaan ennen maksuohjelman vahvistamista, jos siihen on aihetta. Yleensä tämä edellyttää sellaisen selvityksen esittämistä, jota tuomioistuimella ei ollut aloittamispäätöstä tehdessä.

³⁴ Koskelo – Lehtimäki 1997, s. 97.

³⁵ Koulu – Niemi – Lindfors, luku V, kappale 5., alaotsikossa ”Menettelysäännökset”. Lakivaliokunnan toteamus LaVM 19/1996, s 8.

4 Elinkeinonharjoittaja velkajärjestelyssä

4.1 Velkajärjestelylain 7 luvun lisäedellytykset

VJL 7 luvun lisäedellytysten soveltumisen kannalta merkityksellistä on alkuun tehdä rajanveto elinkeinotoimintaa jatkavan ja elinkeinotoiminnan päättäneen velallisen välillä. Lisäedellytyksiä sovelletaan siis ainoastaan elinkeinotoimintaa velkajärjestelyn aikana jatkavaan velalliseen. Lisäedellytysten tutkiminen aloitetaan VJL 45 §:stä. Jotta elinkeinonharjoittajan yksityistalouden velat voidaan järjestellä kyseisen pykälän mukaisesti, yleinen edellytys on, että hänellä on oltava maksuvaraa tavallisten velkojen maksamiseen³⁶ eikä 46 §:n 2 momentista³⁷ aiheudu estettä toiminnan jatkamiselle. Tavalliseen velalliseen verrattuna, jolta maksuvelvollisuus voidaan siis poistaa kokonaan, elinkeinotoimintaa harjoittavan velallisen velkajärjestelyä ei voida myöntää niin kutsutulla nollaohjelmalla.³⁸

Yleisen edellytyksen lisäksi jokin kolmesta 45 §:ssä säädetystä vaihtoehdosta on täyttyvä. Ensimmäinen vaihtoehto on, että elinkeinotoiminnasta aiheutuneita velkoja ei ole tai niitä on vähän.³⁹ Jos taas elinkeinotoimintaan liittyviä velkoja on enemmän kuin vähän, niitä ei saa olla erääntyneinä maksamatta ja velallisen on kyettävä maksamaan elinkeinotoimintaan liittyvät velat toiminnasta saatavilla tuloilla sitä mukaan kuin ne erääntyvät. Kolmas vaihtoehto on, että velallisen elinkeinotoimintaan liittyvät velat järjestellään velkajärjestelylain mukaisesti.

Edellä momentin 1 ja 2 kohdan mukaisissa tilanteissa riittävät 45 §:ssä säädettyjen lisäedellytysten täyttyminen elinkeinonharjoittajan yksityistalouden velkojen järjestelemiseen. Jos taas yksityistalouden velkojen lisäksi elinkeinotoimintaan liittyvät velat järjestellään velkajärjestelylain mukaisesti (edellä VJL 45.1 § 3k), tulee myös VJL 45 a §:ssä säädettyjen lisäedellytysten täytyä. Jos kaikki säädetty edellytykset täyttyvät, yksityisen

³⁶ HE 83/2014 vp., s. 66 mukaan maksuvaraedellytyksen tarkoituksena on estää tilanteet, joissa elinkeinonharjoittajan maksuvara olisi negatiivinen, mikä voisi johtaa lisävelkaantumiseen ja sitä kautta velkajärjestelyn epäonnistumiseen.

³⁷ VJL 46.2 §:n mukaan yksityinen elinkeinonharjoittaja ei ole velkajärjestelyssä velvollinen muuttamaan rahaksi elinkeinotoimintaan liittyvää varallisuuttaan sikäli kuin varallisuus on tarpeellista toiminnan jatkamiseksi ja toiminnan jatkaminen on tarkoituksenmukaista ottaen huomioon siitä velalliselle kertyvä tulo.

³⁸ Uitto 2010, s. 168 mukaan maksuvelvollisuus voidaan poistaa tilanteessa, jossa velallisella ei ole realisoitavaa omaisuutta eikä maksuvaraa, eli velallisen maksuvaralaskelman mukainen tulojen ja menojen välinen erotus on nolla tai negatiivinen.

³⁹ Koskelo – Lehtimäki 1997, s. 305 mukaan elinkeinotoimintaan liittyvien velkojen vähäisyys on arvioitava itsenäisesti, ei esimerkiksi suhteessa velallisen yksityisiin velkoihin ja varoihin. Velkojen määrän vähäisyys jää harkittavaksi kussakin yksittäistapauksessa erikseen.

elinkeinonharjoittajan elinkeinotoiminnan velat voidaan järjestellä velkajärjestelylain mukaisesti.

VJL 45 a §:ssä säädetään nimenomaisesti elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyä koskevista lisäedellytyksistä. Pykälän mukaan elinkeinonharjoittajana toimivan velallisen elinkeinotoimintaan liittyvät velat voidaan järjestellä VJL:n mukaan vain, jos kaikki kolmesta pykälässä säädetystä ehdosta täyttyvät. Ensinnäkin elinkeinotoiminnan velkojen lisäksi velallisen yksityistalouden velat on järjesteltävä myös. Toiseksi velallisen elinkeinotoiminnan palveluksessa on viimeksi päättyneen tilikauden aikana ollut keskimäärin enintään kaksi henkilöä velallisen lisäksi.⁴⁰ Kolmanneksi elinkeinotoiminnan tervehdyttäminen ei saa edellyttää yritystoimintaa koskevia järjestelyjä. Viimeiseksi velallisen on myös kyettävä maksamaan menettelyn alkamisen jälkeen syntyvät elinkeinotoimintaan liittyvät velkansa toiminnasta saatavilla tuloilla sitä mukaan kuin ne erääntyvät ja toiminnan jatkaminen ei saa aiheuttaa 46 §:n 1 momentissa⁴¹ tarkoitettua luoton ottoa laajempaa velkaantumista.

4.2 Elinkeinotoiminnan päättyminen ja velkavastuiden selvittäminen

Edellä on todettu, että mikäli elinkeinotoiminta on lopetettu ja velallisen velkavastuut selvitetty VJL 45.3 §:n mukaisesti, luetaan aiemman elinkeinotoiminnan velat yksityistalouden velkoihin. HE 83/2014 mukaan velkavastuiden selvittäminen edellyttää yleensä yhtiön omaisuuden realisoimista.⁴² Jos taas yhtiön toiminta päättyy täysmittaiseen konkurssimenettelyyn, velallisen henkilökohtaiset vastuut ovat selvillä viimeistään, kun lopputilitys on hyväksytty.⁴³ Mainittakoon, että mitä on HE 83/2014 esitetty, sillä ei ole ollut tarkoitus muuttaa KKO ennakkopäätöksistä 2000:80 ja 2003:56 ilmenevää oikeuskäytäntöä.⁴⁴ Edellä mainitun perusteella lainsäädännön voidaan nähdä olevan selkeä velkavastuiden selvittämisen arvioinnin osalta.

Toisin on arvioitaessa elinkeinotoiminnan lopettamista. Velkajärjestelylaissa tai hallituksen esityksissä ei ole annettu tarkkaa määritelmää ”toiminnan tosiasialliselle lopettamiselle”. HE

⁴⁰ Edellytyksessä on kyse toiminnan pienimuotoisuuden vaatimuksesta, jota laajennettiin HE 238/2021 niin, että muutoksen myötä tasetta tai liikevaihtoa ei oteta enää täyttymistä koskevassa harkinnassa huomioon.

⁴¹ VJL 46.1 §:n mukaan velallinen voi VJL 7 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon epäämättä ottaa kyseisen elinkeinotoiminnan kannalta tarpeellista luottoa, jos se ei ole määrältään tai ehdoiltaan epätavallista.

⁴² Hallituksen esityksessä mainitaan, ettei realisointitavalla ole soveltamisen kannalta merkitystä.

⁴³ HE 83/2014 vp., s. 68.

⁴⁴ Tapausta KKO 2000:80 tarkastellaan tutkielmassa tarkemmin jäljempänä. KKO 2003:56 osalta ratkaisun keskiössä oli VJL 48.1 §:n soveltaminen sekä kysymys siitä, milloin uusi yritystoiminta on tosiasiallisesti aiemman yritystoiminnan jatkamista.

83/2014 mukaan toiminnan lopettamisella tarkoitetaan, että yrityksen toiminta on tosiasiallisesti kokonaisuudessaan lopetettu, ja velallisen on osoitettava riittävä näyttö siitä, että yrityksen tuotannollinen ja taloudellinen toiminta on kokonaan päättynyt.⁴⁵

Elinkeinotoiminnan päättymistä joudutaan arvioimaan yleensä varsinkin silloin, kun yksityishenkilö on aiemmin harjoittanut elinkeinotoimintaa, ja sittemmin muodollisesti lopettanut kyseisen toimintansa, mutta jatkanut samalla toimialalla esimerkiksi uudessa yhtiömuodossa. HE 83/2014 on maininta elinkeinotoiminnan rekisteristäpoistamisen vaikutuksista elinkeinotoiminnan lopettamista osoittavana tekijänä. Toisaalta hallituksen esityksessä todetaan, ettei rekistereistä poistaminen kuitenkaan ole edellytys sille, että toiminta katsottaisiin lopetetuksi, sillä olennaista on, että toiminta on tosiasiallisesti kokonaan lakannut.

Edellä esitetyn perusteella tulee kysyä, voidaanko ainoastaan yrityksen rekisteristä poistamista pitää riittävänä näyttönä toiminnan lopettamiselle? Mikäli aiemmin harjoitettu toiminta on poistettu esimerkiksi kaupparekisteristä, mutta toiminnan tuotannollinen ja taloudellinen toiminta on siirretty toisen yhtiön alaisuuteen ja velkajärjestelyä hakeva elinkeinonharjoittaja jatkaa tätä samaa toimintaa yhtiössä, voidaanko pelkästään rekisteristä poistamisen perusteella määritellä aiempi elinkeinotoiminta lopetetuksi? Hallituksen esityksen mukaan rekisteristä poistaminen ei ole edellytys sille, että toiminta katsotaan lopetetuksi silloin, kun tuotannollinen ja taloudellinen toiminta on lopetettu. Edellä lausuttua pitäisi kyetä soveltaa myös toisin päin. Tällöin vain rekisteristä poistaminen ei voisi olla aina riittävä näyttö siitä, että itse elinkeinotoiminta on tosiasiallisesti lopetettu, jos on mahdollista näyttää toteen, että toiminnan tuotannollista ja taloudellista toimintaa ei ole tosiasiallisesti kokonaan lopetettu. Tämä korostaisi toiminnan tosiasiallisen lopettamisen arvioinnin sisällön tarkentamista.

Huomautettakoon, että toiminnan lopettamisen osalta arvioitaviin tosiseikkoihin ei ole palattu vuoden 2015 lakimuutoksen jälkeen. Vuonna 2022 tehdyt huojennukset elinkeinonharjoittajan lisäedellytyksiin eivät koskeneet toiminnan lopettamisen arviointia, vaan yleisesti haluttiin laajentaa elinkeinonharjoittajien pääsyä velkajärjestelyyn. Siten on perusteltua olettaa, että

⁴⁵ HE 83/2014 vp., s. 68.

toiminnan lopettamisen edellytysten arvioiminen on säilynyt HE 83/2014 johdettavan tulkinnan mukaisena.

Toiminnan jatkuvuuden arvioimisen osalta taas *Koskelo* ja *Lehtimäki* ovat teoksessaan tuoneet esille oikeuskäytännössä esiin nousseita asioita arvioitaessa toiminnan jatkuvuutta.

Merkitykselliseksi on noussut muun muassa syyt, minkä vuoksi entinen toiminta on päättynyt, toiminnan lopettamistapa, sekä se ajanjakson pituus, joka on entisen toiminnan päättymisen ja nykyisen toiminnan aloittamisen välillä. Lisäksi merkitystä voi olla toiminnan laajuuden muutoksilla, toimipaikan sijainnilla, yrityksen asiakaskunnalla tai rahoitusjärjestelyillä.⁴⁶

Selkeää, tyhjentävää tapaa arvioida tilannetta ei ole, ja yksittäinen tapaus ratkaistaan aina annetun näytön perusteella tapauskohtaisella arvioinnilla tuomioistuimissa. Arvioinnille näyttää kuitenkin muodostuneen jonkinlaiset raamit, jotka näyttävät toistuvan tuomioistuimen harkinnassa koskien toiminnan jatkuvuusarviointia.

⁴⁶ Koskelo – Lehtimäki 1997, s. 308.

5 Velkajärjestelylain 7 luvun soveltaminen oikeuskäytännössä

Edellä esiin tuodun arvioinnin konkretisoimiseksi avataan enemmän ratkaisuja KKO 1995:168, 2000:80 ja 2022:69. Näiden avulla voidaan tarkemmin ymmärtää jatkuvuusarvioinnin sisältöä. Oikeuskäytäntöä tutkiessa tulee ottaa huomioon, että ennen vuotta 2015 velkajärjestelyjärjestelmä perustui ajatukseen, ettei velkajärjestely sovellu elinkeinotoiminnan velkojen järjestelemiseen. Edellä esiin tuodun mukaisesti elinkeinotoiminta oli tällöin mahdollista tietyn edellytyksin säilyttää tulonlähteenä, jolloin maksukyvyttömyyden tuli kohdistua vain yksityistalouden velkoihin.⁴⁷ Ratkaisut ennen vuotta 2015 on siten annettu erilaisessa lainsäädäntöympäristössä kuin myöhemmin annettu KKO 2022:69 ratkaisu.

5.1 Oikeuskäytäntö ennen velkajärjestelylain muutoksia

5.1.1 KKO 1995:168

Tapauksessa KKO 1995:168 asianomaiset olivat harjoittaneet elinkeinotoimintaa KY:n muodossa. Suurin osa veloista oli aiheutunut kyseisestä toiminnasta. Yhtiö oli lopetettu ja velalliset olivat sen jälkeen toimineet palkkaa vastaan D:n perustamassa osakeyhtiössä samalla alalla, toinen toimitusjohtajana ja toinen työntekijänä. Molemmat kuuluivat yhtiön hallitukseen, mutta D omisti yhtiön osakkeet. Asianomiset olivat hakeneet yksityishenkilön velkajärjestelyä, johon pankki oli velkojana lausunut, että uusi osakeyhtiö oli perustettu tosiasiassa jatkamaan aiemman KY:n toimintaa.

Käräjäoikeus ei katsonut edellä mainittujen tosiseikkojen perusteella elinkeinotoiminnan jatkuneen. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden päätöstä. Velkoja sai oikeuden valittaa korkeimpaan oikeuteen, jossa kysymykseksi muodostui se, oliko asianomaisten toiminta tosiasiallisesti jatkunut D:n perustamassa osakeyhtiössä. Korkein oikeus päätyi ratkaisussaan siihen, että osakeyhtiö oli tosiasiassa perustettu siinä tarkoituksessa, että asianomiset voisivat jatkaa aiempaa elinkeinotoimintaansa entiseen tapaan, mutta samalla hakea velkajärjestelyä.

Perusteluissaan toiminnan jatkumista puoltavina seikkoina olivat olennaisilta osin sama harjoitettu toiminta, ajallinen samanaikaisuus aiemman toiminnan lopettamisen ja osakeyhtiön perustamisen välillä, asianomaisten keskeinen ja määrävä asema yhtiössä, sekä

⁴⁷ Koskelo – Lehtimäki 1997, s. 303–304.

se, ettei yhtiössä ei ollut muita työntekijöitä eikä D:llä ollut alan koulutusta. Yhtiön menestyminen ja tulos olivat toiminnan laadun vuoksi riippuvaisia asianomaisten henkilökohtaisesta ammattitaidosta ja työkyvystä. Johtopäätöstä ei horjuttanut se, että vain yksi KY:n entisistä asiakkaista oli jatkanut asiakassuhdettaan osakeyhtiön kanssa, eikä se, että muodollisesti D omisti kaikki yhtiön osakkeet.

5.1.2 KKO 2000:80

Tapauksessa KKO 2000:80 asianomainen oli harjoittanut elinkeinotoimintaa vuoteen 1991 saakka ja ollut vuoden 1993 alusta ainoana työntekijänä puolisonsa perustamassa samalla alalla toimivassa osakeyhtiössä. Asianomainen haki velkajärjestelyä, velkoja vastusti velkajärjestelyn aloittamista ja katsoi lausumassaan asianomaisen osakeyhtiössä harjoittaman yritystoiminnan jatkaneen hänen aikaisempaa yritystoimintaansa.

Käräjäoikeus katsoi tapauksessa, että aiemmin toiminimellä harjoitettu toiminta jatkui osakeyhtiössä. Perusteluissaan käräjäoikeus kiinnitti huomioita siihen, että suuri osa asianomaisen veloista oli aiheutunut harjoitetusta elinkeinotoiminnasta, asianomainen jatkoi tosiasiallisesti elinkeinotoimintaansa osakeyhtiössä, osakeyhtiön ja toiminimen toimialat olivat pääosin samat, sekä asianomainen teki yhtiön liiketaloudelliset päätökset. Tilannetta ei käräjäoikeuden perustelujen mukaan muuttanut se, että toiminimellä harjoitetun toiminnan lopettamisen ja osakeyhtiön toiminnan välillä oli ajallisesti pari vuotta aikaa, sekä B oli maksanut omista varoistaan yhtiön osakepääoman. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden päätöstä, ja asianomaiselle myönnettiin valituslupa.

Korkeimmassa oikeudessa kysymykseksi muodostui se, onko asianomaisen nykyään osakeyhtiömuodossa harjoittamaa elinkeinotoimintaa pidettävää hänen aikaisemmin elinkeinonharjoittajana harjoittamansa elinkeinotoiminnan jatkamisena. Korkein oikeus ei katsonut asianomaisen jatkaneen aiempaa elinkeinotoimintaa. Perusteluissaan Korkeimman oikeuden mukaan ratkaisevaa ei pelkästään ollut asianomaisen muodollinen asema yhtiössä, vaan se, harjoittiko hän tosiasiallisesti toimintaa ja oliko kyse aiemman toiminnan jatkumisesta.

Toiminnan jatkamista puoltavina seikkoina olivat olennaisilta osin toimialojen samanlaisuus, aiemman ja nykyisen toiminnan harjoittaminen samassa kaupungissa, eikä aiempaa toimintaa ollut lopetettu ulkopuolisille selvästi havaittavalla tavalla. Aiemman toiminnan lopettamisesta ei ollut tehty ilmoitusta kaupparekisteriin. Jatkuvuutta vastaan puhuvina seikkoina olivat

muun muassa se, että asianomainen harjoitti nykyistä toimintaa eri liiketiloissa kuin aiemmin, sekä osakeyhtiössä ei ollut käytetty asianomaisen aiemman yksityisliikkeen liikeomaisuutta ja kyseinen omaisuus oli myöhemmin myyty yksityisliikkeen velkojen lyhennykseen.

Korkein oikeus katsoi, että toiminnan jatkamista puoltavien seikkojen merkitys jäi vähäisemmäksi. Keskeistä oli, että aikaisemman liiketoiminnan päättymisen ja nykyisen elinkeinotoiminnan alkamisen välinen aika oli niin pitkä, että ulkopuolinen saattoi ymmärtää toiminnat eri elinkeinotoiminnoiksi. Lisäksi omaisuuden vapaaehtoinen myynti katsottiin hyväksyttäväksi tavaksi lopettaa aikaisempi elinkeinotoiminta.

5.2 Oikeuskäytäntö velkajärjestelylain muutosten jälkeen

Tapaus KKO 2022:69 on tällä hetkellä ainoa korkeimman oikeuden ratkaisu, joka koskee toiminnan jatkuvuusarviointia lakimuutosten jälkeen. Tapauksessa asianomainen oli toiminut vuodesta 1997 vuoteen 2020 saakka toiminimellä yksityisenä elinkeinonharjoittajana, ja hänellä oli ollut palveluksessaan enimmillään neljä työntekijää. Marraskuussa 2019 samalle toimialalle rekisteröitiin osakeyhtiö, jonka hallituksen varsinaisena jäsenenä ja toimitusjohtajana toimi kaupparekisteriotteen mukaan asianomaisen entinen työntekijä. Asianomaisen aiempi toiminimi poistettiin kaupparekisteristä 13.7.2020. Asianomainen omisti 49 prosenttia osakeyhtiön osakkeista.

Käräjäoikeus katsoi asianomaiselle voitavan myöntää velkajärjestely. Arvioinnissa käräjäoikeus totesi, että asianomaisen aiempi toiminimellä harjoitettu elinkeinotoiminta oli lopetettu, ja tämän vuoksi aiemman yritystoiminnan velkoja oli pidettävä yksityistalouden velkoina. Hovioikeus päätyi asiassa vastakkaiseen lopputulokseen.

Hovioikeus arvioi asianomaisen tosiasiassa jatkaneen aiempaa toiminimellä harjoittamaansa elinkeinotoimintaa osakeyhtiössä, ja tämän vuoksi VJL 7 luvun lisäedellytyksiä tuli soveltaa. Perustellessaan elinkeinotoiminnan jatkuvuutta hovioikeus korosti, että osakeyhtiö oli perustettu asianomaisen taloudellisten vaikeuksien aikana, ja sen toiminta oli aloitettu välittömästi toiminimen päättyessä. Asianomainen jatkoi työskentelyä keskeytyksettä, toimialat olivat olennaisesti samat, aiemman toiminnan asiakkaat ja omaisuus siirtyivät

osakeyhtiölle sekä osakeyhtiön menestys oli riippuvainen asianomaisen ammattitaidosta.⁴⁸ Asianomaiselle myönnettiin valituslupa.

Korkeimmassa oikeudessa kysymykseksi muodostui asianomaisen valituksen perusteella se, oliko aiempi elinkeinotoiminta lopetettu ja velkavastuut selvitetty velkajärjestelylain 45.3 §:ssä säädetyn mukaisesti.⁴⁹ Korkeimmassa oikeudessa ei siten enää ollut kysymyksenä, jatkuiko aiemmin harjoitettu elinkeinotoiminta, vaan korkeimmassa oikeudessa arviointi keskittyi siihen, oliko asianomaisen aiempi yritystoiminta lopetettu ja velkavastuut selvitetty.

Ratkaisussaan Korkein oikeus nosti esiin useita samoja tekijöitä kuin hovioikeus: uusi osakeyhtiö toimi samalla toimialalla, toiminta jatkui käytännössä välittömästi, asianomainen omisti 49 % osakkeista, hän osallistui aktiivisesti yhtiön toimintaan ja toimi toimitusjohtajan sijaisena, sekä uusi yhtiö jatkoi käytännössä samaa liiketoimintaa. Korkein oikeus myös nimenomaisesti toteaa, että osakeyhtiössä oli tosiasiallisesti aloitettu sama toiminta, jota asianomainen oli aiemmin harjoittanut elinkeinonharjoittajana. Toiminnan päättymistä puolsivat kuitenkin tosiseikat, kuten toiminimen poistaminen rekisteristä sekä se, että aiemman elinkeinotoiminnan omaisuus, yksi henkilöauto jäljellä olevine velkoineen, oli siirretty osakeyhtiölle myyjän suostumuksella.⁵⁰ Siten Korkein oikeus päätyi ratkaisussaan siihen, että asianomaisen elinkeinotoiminta oli lopetettu ja velkavastuut selvitetty VJL 45.3 §:ssä edellytetyllä tavalla. Elinkeinonharjoittajan lisäedellytyksiä ei tullut soveltaa asianomaisen velkajärjestelyhakemuksen yhteydessä.

⁴⁸ Hovioikeuden ratkaisu myötäilee vahvasti KKO 1995:168 ratkaisussa korostettuja perusteluita koskien elinkeinotoiminnan jatkuvuuden arviointia. Kyseiseen ratkaisuun verrattuna oikeustositseikat näyttäisivät puoltavan toiminnan jatkumista osittain jopa vahvemmin.

⁴⁹ Vrt. kumpaankin aiempaan käsiteltyyn tapaukseen KKO 1995:168 ja KKO 2000:80, joissa kummassakin korkeimmassa oikeudessa kysymyksenä oli, oliko asianomaisen osakeyhtiössä jatkamaa toimintaa pidettävä aiemman elinkeinotoiminnan jatkamisena.

⁵⁰ Henkilöauto oli myyty asianomaiselle omistuksenpidätysehdoin. Koska auton arvo vastasi käytännössä velan määrää, siirto ei Korkeimman oikeuden mukaan loukannut velkojien etua. Koska merkittävää omaisuutta ei ollut ja jäljellä ollut omaisuus siirtyi velkoineen ilman velkojien vahingoittamista, velkavastuut katsottiin asianmukaisesti selvitettyksi.

6 Elinkeinonharjoittaja yrityssaneerauksessa

Edellä tutkielmassa on syvemmin perehdytty elinkeinonharjoittajan asemaan velkajärjestelyssä, sekä tällaiselle velalliselle myönnettävän velkajärjestelyn edellytyksiin VJL:n mukaisesti. Koska elinkeinonharjoittajalle velkajärjestely ja yrityssaneeraus ovat lähtökohtaisesti vaihtoehtoisia, tuomalla esiin menettelyjen eroavaisuudet saadaan konkretisoitua väite, jonka mukaan elinkeinonharjoittaja voisi saada etua käyttämällä yksityishenkilön velkajärjestelyä yrityssaneerauksen sijaan.

Tässä luvussa käsitellään yrityssaneerausta tutkielman kannalta tarpeellisella tavalla, eikä tarkoituksena ole syventyä menettelyyn vaadittua enempää. Puhuttaessa yrityssaneerauksesta tarkoitetaan aina perusmuotoista saneerausta, vaikka vuoden 2022 uudistuksessa yrityssaneerauslakiin otettiin säännökset varhaisesta saneerausmenettelystä.

Yrityssaneeraus on oikeudellinen instituutio, jolla parannetaan taloudellisiin vaikeuksiin joutunutta, mutta elinkelpoista yritystoimintaa. Menettelyssä yritykselle vahvistetaan räätälöity saneerausohjelma, jota niin velallisyriityksen kuin velkojienkin, on noudatettava.⁵¹ Saneerausohjelma sisältää normaalisti sekä yrityksen kannattavuutta parantavia toimenpiteitä että velasta vapauttamista, ”velkajärjestelyä”.⁵² *Koulun* mukaan saneeraukseksi kutsutaan niitä toimenpiteitä, joilla yrityksen tilaa parannetaan. Toimet voivat olla joko oikeudellisia tai tosiasiallisia. Yrityssaneeraus ja sitä toteuttava lakisääteinen saneerausmenettely sisältävät aina saneerausta tässä merkityksessä.

Yrityssaneeraukseen voivat turvautua kaikki yritystoimintaa harjoittavat kokoon ja toiminnan muotoon katsomatta. Siten yhdenhengen pienyritys on saneerattava samalla tavalla kuin kansainvälistä toimintaa harjoittava suuryritys.⁵³ Yritys on muodollisesti saneerauskelpoinen kuullessa YrSanL:n soveltamisalaan.⁵⁴ Aineellisesti yritys on saneerauskelpoinen silloin, kun yritykselle pystytään vahvistamaan saneerausohjelma.⁵⁵ Yrityssaneerauksesta säädetään yrityssaneerauslaissa. YrSanL 1.1 §:n mukaan menettelyssä voidaan tuomioistuimen vahvistamalla saneerausohjelmalla määrätä velallisen toimintaa, varallisuutta ja velkoja

⁵¹ Koulun – Niemi – Lindfors, luku IV, kappale 1., alaotsikossa ”Yrityssaneeraus oikeusjärjestelmässä”.

⁵² Koulun – Niemi – Lindfors, luku I, kappale 6., alaotsikossa ”Yleiskuvaus: yrityksen saneeraus”.

⁵³ Koulun 2007, s. 35–36.

⁵⁴ Soveltamisalasta säädetään lain 2 §:ssä. Soveltamisalasta on rajattu YrSanL 2.2 §:n mukaan luottolaitos, vakuutus- tai eläkelaitos, selvitystilassa oleva yhtiö, osuuskunta tai säätiö, kriisihallintoon asetettu laitos sekä keskustavastapuoli.

⁵⁵ Koulun 2007, s. 35.

koskevista toimenpiteistä siten kuin laissa säädetään. Yksityisen elinkeinonharjoittajan yrityssaneeraus käsittää velallisen kaikki velat, eli sekä yritystoiminnan että yksityistalouden velat.⁵⁶

Koulun mukaan elinkeinotoimintaa harjoittavaa luonnollista henkilöä pidetään insolvenssipolitiikan koetinkivenä. Tämä johtuu hänen mukaansa siitä, että elinkeinonharjoittajalla on yhtäältä rajallisia mahdollisuuksia muuttaa liiketoiminnan muotoa tai painotusta, eli keksiä keinoja liiketoiminnan uudelleen järjestelyyn. Lisäksi elinkeinonharjoittajalla yritystoiminnan ja yksityisen varallisuuspiiri ovat päällekkäisiä, mistä johtuu se, että liiketoiminnan saneeraus vetää piiriinsä myös sen omaisuuden ja velat, jotka eivät liity harjoitettavaan yritystoimintaan. Elinkeinonharjoittajan saneerausta hankaloittaa vielä se, että yritystoiminnan vastainen tuotto, jolle maksuohjelman mukaiset suoritukset perustuvat, riippuu tavallisesti täysin henkilön omasta työpanoksesta. Jatkumisarvo on siten velallisen omissa käsissä.⁵⁷

6.1 Yrityssaneeruksesta pääpiirteittäin

Saneerausmenettely jakautuu viiteen vaiheeseen aloittamisvaihe, suunnitteluvaihe, päätöksentekovaihe, vahvistamisvaihe ja toteutusvaihe.⁵⁸ YrSanL 5 §:n mukaan hakemuksen saneerausmenettelyn aloittamisesta voi tehdä muun muassa velallinen tai velkoja.

Aloittamisvaiheessa tuomioistuin tekee päätöksen siitä, onko saneerausmenettelyn aloittamiselle olemassa edellytykset. Jos vastaus on myöntävä, saneerausmenettely aloitetaan, ja suurin osa oikeusvaikutuksista tulee voimaan aloittamispäätöksen myötä.⁵⁹

Suunnitteluvaiheessa saneerausmenettelyyn määrätty selvittäjä laatii saneerausohjelman, jonka tarkoituksena on palauttaa velallisyriityksen pitkän tähtäimen maksukyky. Ehdotettu saneerausohjelma voi tulla vahvistetuksi vain, jos se saa velkojen enemmistön tuen.

Ehdotusta laadittaessa selvittäjän on neuvoteltava ohjelman sisällöstä muun muassa velallisen ja velkojatoimikunnan kanssa. Neuvottelut saattavat paljastaa saneerausohjelman laatimisen olevan mahdotonta. Suunnitteluvaiheen lopuksi ohjelmaehdotus jätetään käräjäoikeudelle alkukäsittelyyn, jossa toimitetaan velkaselvittely saneerausvelkojen selvittämiseksi.⁶⁰ YrSanL

⁵⁶ Koskelo – Lehtimäki 1997, s. 29.

⁵⁷ Koulun – Niemi – Lindfors, luku IV, kappale 2., alaotsikossa ”Henkilöyhtiöt ja yksityinen elinkeinonharjoittaja”.

⁵⁸ Koulun – Niemi – Lindfors, luku IV, kappale 1., alaotsikossa ”Lainsäätäjän käsitys saneerausmenettelystä”.

⁵⁹ Koulun – Niemi – Lindfors, luku IV, kappale 1., alaotsikossa ”Lainsäätäjän käsitys saneerausmenettelystä”.

⁶⁰ Koulun – Niemi – Lindfors, luku IV, kappale 1., alaotsikossa ”Lainsäätäjän käsitys saneerausmenettelystä”.

3 §:n mukaan saneerausvelkoja ovat kaikki velallisen velat, jotka ovat syntyneet ennen hakemuksen vireilletuloa, paitsi velallisen perustaman eläkesäätiön vastuuvajaus.

Alkukäsittelyn jälkeen tuomioistuin siirtää lopullisen ohjelmaehdotuksen velkojen arvioitavaksi. Päätösvalta ohjelman hyväksymisestä kuuluu velkojille, ja saneerausmenettely perustuukin vahvalle velkojen autonomian periaatteelle. Päätösvaltaa käyttävät velkojat äänestävät ohjelmaehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä.⁶¹ YrSanL 92 §:n mukaan ohjelman vahvistamiseen riittää velkojen kvalifioitu enemmistö.

Vahvistamisvaiheessa tuomioistuin ratkaisee, vahvistetaanko ohjelmaehdotus. Päätöksentekoa kutsutaan vahvistamisharkinnaksi, jossa tuomioistuimen on arvioitava, onko ohjelman toteuttamiselle olemassa edellytyksiä. Jos ohjelmaehdotus hyväksytään, siitä tulee velallista ja kaikkia velkoja sitova saneerausohjelma. Jos ehdotus hylätään, saneerausmenettely päättyy tuloksettomana. Muodollisesti saneerausmenettely päättyy ohjelman vahvistamiseen, jolloin myös menettelyn aloittamiseen liittyvät oikeusvaikutukset lakkaavat.⁶²

Viimeisenä on toteutusvaihe. Saneerausohjelmassa määrätään ohjelman toteutusajasta, jonka keskiarvo on *Koulun* mukaan ollut noin 6–7 vuotta. Toteutusvaiheessa velkojat saavat suoritukset veloilleen ja velallisen taas on suoritettava maksut ajallaan. Toteutusvaihe jää valtaosin yrityssaneerailain sääntelyn ulkopuolelle.⁶³ Saneerausohjelma päättyy, kun ohjelma on toteutettu, jolloin myös viimeiset oikeusvaikutukset päättyvät.

⁶¹ Koulun – Niemi – Lindfors, luku IV, kappale 1., alaotsikossa ”Lainsäätäjän käsitys saneerausmenettelystä”.

⁶² Koulun – Niemi – Lindfors, luku IV, kappale 1., alaotsikossa ”Lainsäätäjän käsitys saneerausmenettelystä”.

⁶³ Koulun – Niemi – Lindfors, luku IV, kappale 1., alaotsikossa ”Lainsäätäjän käsitys saneerausmenettelystä”.

7 Keskeisiä eroja menettelyiden välillä

Lainsäätäjän korostaessa menettelyjen vaihtoehtoisuutta, sekä yksityishenkilön velkajärjestelyn edullisuutta, elinkeinonharjoittajalle, on oleellista nostaa menettelyjen keskeiset erot esiin. Menettelyjen rakenteet myötäilevät pitkälti toisiaan, ja ulkoiselta kulultaan velkajärjestely muistuttaakin suuresti saneerausmenettelyä.⁶⁴ Eroja löytyy muun muassa velkojen asemasta, päätösvallan käyttämisestä sekä velkojen järjestelymahdollisuuksista. Merkittävimpiä erot ovat velkojen asemassa.⁶⁵

Yrityssaneerauksessa velkojilla on erittäin vahva asema. Menettely perustuu pitkälti velkojen autonomialle, jossa velkojat osallistuvat saneerausohjelman valmisteluun sekä äänestävät ohjelmaehdotuksesta. Ohjelman vahvistaminen edellyttää pääsääntöisesti velkojen määräenemmistön tukea. Yksityishenkilön velkajärjestelyssä vastaavaa velkojen päätösvaltaa ei ole. Velkojen järjestely tapahtuu lainkäyttöratkaisuin, ja velkojen myötämielisyydellä tai vastustuksella on vain välillistä vaikutusta ratkaisuihin.⁶⁶ Velkoja siis kuullaan, mutta heillä ei ole päätösvaltaa ohjelman hyväksymisestä, sekä he voivat vain lausua mahdollisista esteperusteista tai edellytysten puuttumisesta tuomioistuimelle jääden lopullinen päätösvalta. Tämä vähentää velkojen mahdollisuutta vaikuttaa muun muassa velkajärjestelyn aloittamispäätökseen.

Lisäksi vuoden 2014 lakimuutoksen jälkeen maksuohjelmaehdotus voidaan antaa jo velkajärjestelyhakemuksen yhteydessä. Tällaisissa tilanteissa velkoja kuullaan yhteisesti sekä hakemuksesta, että maksuohjelmaehdotuksesta.⁶⁷ Tästä seuraa se, että velkojen mahdollisuus lausua edellä mainituista edellytysten puutoksista tai esteperusteista kapenee käytännössä yhteen ainoaan mahdollisuuteen.

Toinen merkittävämpi ero on käytännössä niissä keinoissa, miten velkoja voidaan järjestellä maksuohjelmassa. YrSanL 44.1 §:n mukaan saneerausohjelmassa voidaan saneerausvelkojen osalta muun muassa muuttaa velan maksuaikataulua ja alentaa maksamatta olevan velan määrää. Yrityssaneerausta ei siis voida myöntää nollaohjelmalla. Myöskään velkajärjestelyä ei voida myöntää nollaohjelmalla, jos velallinen harjoittaa elinkeinotoimintaa. Tässä kohtaa

⁶⁴ Koulu – Lindfors 2010, s. 140.

⁶⁵ He 83/2014 vp., s. 69 mainitsee suoraan, että velkojen asema menettelyjen välillä poikkeaa toisistaan merkittävästi.

⁶⁶ Koulu – Lindfors 2010, s. 142.

⁶⁷ Koulu – Niemi – Lindfors, luku V, kappale 5., alaotsikossa ”Velkajärjestelyhakemuksen käsittely”.

menettelyt ovat samalla linjalla. Ero tulee kuitenkin siinä, että mikäli velalliseen sovelletaan VJL 45.3 §:ää ja aiemman toiminnan velat rinnastetaan velallisen yksityistalouden velkoihin, teoriassa velalliselle on mahdollista myöntää nollaohjelma velkajärjestelyssä.

Edellä esiin tuotujen menettelyjen eroavaisuuksien osalta voidaan katsoa jatkuvuusarvioinnin merkityksen korostuvan edelleen. Mikäli velalliseen ei sovelleta VJL 7 luvun lisäedellytyksiä, ja aiemman elinkeinotoiminnan velat järjestellään hakijan yksityistalouden velkoina, myös nollaohjelma olisi mahdollinen. Tällöin teoriassa elinkeinonharjoittajalla on mahdollisuus saada elinkeinotoimintansa velat anteeksi kokonaan yksityishenkilön velkajärjestelyn avulla.⁶⁸

⁶⁸ Tämä on tosin epätodennäköistä, sillä vaikka elinkeinotoimintaa ei tutkielman mukaisessa kysymyksessä katsottaisi jatkuvaksi, uusi toiminta voi nostaa velallisen tulotaso sen verran, että veloille on mahdollista saada maksukertymää. Teoriassa kyseinen tilanne voisi kuitenkin olla mahdollinen.

8 Johtopäätökset

Jatkuvuusarvioinnin merkitystä on tarkasteltava ensinnäkin suhteessa velkajärjestelylain kehitykseen. Ennen vuoden 2015 lakimuutosta käynnissä olevan elinkeinotoiminnan velkoja ei voitu järjestellä velkajärjestelyssä. Jatkuvuusarviointi toimi siten pitkälti velkajärjestelyyn pääsyn edellytyksenä. Vuonna 2015 voimaan tullut VJL 45 a § muutti asetelmaa olennaisesti sallimalla tietyin edellytyksin myös käynnissä olevan elinkeinotoiminnan velkojen järjestelyn. Vuoden 2022 lakimuutos ja maksukyvyttömyysdirektiivin täytäntöönpano vahvistivat tätä kehityssuuntaa laajentamalla edelleen elinkeinonharjoittajien pääsyä velkajärjestelyyn.

Toisekseen ratkaisu KKO 2022:69 merkitsee muutosta siihen, mihin elinkeinonharjoittajan velkajärjestelyä koskevaa jatkuvuusarviointia kohdennetaan. Aikaisemmassa oikeuskäytännössä huomio kohdistui ensisijaisesti toiminnan jatkumisen arviointiin, kun taas KKO 2022:69 arvioinnin lähtökohdaksi nousi kysymys siitä, onko aikaisempi elinkeinotoiminta tosiasiallisesti lopetettu ja velallisen velkavastuut selvitetty VJL 45.3 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Kyseinen ratkaisu herättää edelleen kysymyksen siitä, mikä merkitys toiminnan jatkuvuuden arvioinnille jää tilanteessa, jossa painopiste näyttää siirtyvän toiminnan lopettamisen arviointiin. Jatkuvuusarvioinnissa kysymys on siten useammin siitä, sovelletaanko elinkeinonharjoittajan velkoihin 45.3 §:ää vai 45 a §:n lisäedellytyksiä.

Vaikka KKO 2022:69 näyttää siirtävän arvioinnin painopistettä toiminnan jatkuvuudesta toiminnan lopettamiseen, tämä ei tarkoita jatkuvuusarvioinnin merkityksen poistumista. Jatkuvuusarvioinnin voidaan edelleen todeta säilyvän välttämättömänä osana kokonaisharkintaa, koska laissa tai esitöissä ei ole toiminnan tosiasialliselle lopettamiselle annettu tyhjentävää määritelmää. Juuri tästä syystä jatkuvuusarviointia ei pitäisi erottaa kokonaan toiminnan lopettamisen arvioinnista, vaan kumpaakin kysymystä tulisi arvioida rinnakkaisesti samaan aikaan. Tällä tavoin olisi mahdollista saada aikaiseksi tosiasiallista oikeudellista tilaa vastaava ratkaisu, jolle on esitettävissä kestävät perusteet.

Jatkuvuusarvioinnin merkitys kytkeytyy myös yrityssaneerauksen ja velkajärjestelyn väliseen rajanvetoon, kun menettelyjen tavoitteet ja velkojen asema eroavat toisistaan merkittävästi. Erityisen huomionarvoista on juuri velkojen asema. Yrityssaneerauksessa velkojilla on vahva autonomia ja päätösvalta saneerausohjelmasta, kun taas velkajärjestelyssä yhtä vahvaa mahdollisuutta vaikuttaa velkojilla ei ole. Jos pelkkä muodollinen toiminnan lopettaminen riittäisi arvioinnissa, yrittäjä voisi siirtää yritystoimintaan liittyvät velat yksityishenkilön

velkajärjestelyn piiriin lopettamalla muodollisesti vanhan yrityksen ja jatkamalla käytännössä samaa liiketoimintaa toisessa muodossa.

Toisin sanottuna velallinen voisi järjestellä yritystoiminnan velat velkajärjestelyssä ja sivuuttaa ne menettelylliset takeet, jotka yrityssaneeraus takaa velkojille. Tällöin yksityishenkilön velkajärjestelystä voisi muodostua yrityssaneerauksen vaihtoehto tavalla, jota lainsäätäjä ei ole tarkoittanut. Samalla syntyisi riski kilpailuneutraliteetin vaarantumisesta, jos osa yrityksistä voisi käytännössä järjestellä yritystoiminnan velkoja velkajärjestelyn kautta samalla, kun toiset joutuvat turvautumaan yrityssaneeraukseen.

Tämän vuoksi ratkaisua KKO 2022:69 ei voida nähdä pelkästään teknisenä ratkaisuna toiminnan lopettamisen arvioinnista. Taustalla on laajempi järjestelmätason kysymys siitä, kuinka pitkälle yrittäjien pääsyä velkajärjestelyyn voidaan helpottaa ilman, että velkajärjestelystä muodostuu yrityssaneerauksen vaihtoehto tai jopa korvike. Siten vaikka elinkeinotoiminnan jatkuvuuden arvioinnin tehtävä on muuttunut lain muutosten seurauksena, sen merkitys ei ole vähentynyt, eikä myöskään saa vähentyä. Elinkeinotoiminnan jatkuvuusarvioinnilla on yksityishenkilön velkajärjestelyssä kaksitasoinen merkitys, jossa se ensinnäkin ratkaisee, sovelletaanko velalliseen elinkeinonharjoittajaa koskevia lisäedellytyksiä. Toiseksi sen voidaan todeta muodostavan keskeisen oikeudellisen mekanismin, jolla ylläpidetään yksityishenkilön velkajärjestelyn ja yrityssaneerauksen välistä systemaattista rajanvetoa niin, ettei velkajärjestelystä muodostu houkuttelevaa mahdollisuutta järjestellä elinkeinotoiminnan velkoja ilman yrityssaneerauksen mukaista menettelyä ja vahvaa velkojien autonomiaa.